

בית המדרש "תורת דוד"
ע"ש הגה"צ רבי דוד בר חן זצ"ל - רבה של שדרות,
והרבנית רות בר חן ע"ה

"תורת דוד"

השיעור השבועי

פרשת ויחי תשפ"א

(שנה ה', גליון 176)

שיעורי הרב אליהו בר חן

e0527191965@gmail.com | 052-719-1965

זמני כניסת ויציאת השבת:

רבינו תם:	יציאה:	כניסה:	
18:05	17:27	16:11	ירושלים:
18:01	17:28	16:25	תל אביב:
18:01	17:26	16:14	חיפה:
18:06	17:30	16:29	באר שבע:

פרשת ויחי התשפ"א

"כל האומר ראובן חטא, אינו אלא טועה"

א. "ראובן בכרי אתה, כחי וראשית אוני, יתר שאת ויתר עז. פחז פמים, אל תותר, פי עלית משכבי אביד, אז חללת צועי עליה", (בראשית, מט', ג' - ד').

והנה, מעשהו של ראובן, מבואר בפרשת "וישלח"¹:

"ויחי בשפן ישראל בארץ ההיא, וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו, וישמע ישראל, ויהיו בני יעקב שנים עשר",

ופירש רש"י, וז"ל:

"מתוך שבלבל משכבו, מעלה עליו הכתוב כאילו שכבה,

ולמה בלבל וחלל יצועו -

שכשמתה רחל, נטל יעקב מטתו שהיתה נתונה תדיר באוהל רחל ולא בשאר אוהלים - ונתנה באוהל בלהה.

בא ראובן ותבע עלבון אמו -

אמר, אם אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי.

לכך בבלל".

וממילא, כאשר יעקב אע"ה, בפרשתו, מברך² את בניו קודם פטירתו,

---

¹ בראשית, לה' - כב'

² וב"כלי יקר" (בראשית, מט' - ג') נתקשה:

"כפי משמעות הפרשה, לא בירך אותו כלל,

והכתוב אמר (בראשית, מט' - כ'), 'איש אשר בברכתו ברח אתם'.

ותירץ בנועם אמרותיו, וז"ל:

"ואומר אני, שברכו יעקב מעין ברכותיו של משה,

הוא מזכיר לראובן בנו, את מה שבלבל את יצועיו.

ב. ובביאור המילים "פחז כמים", וביאור דבריו של יעקב אע"ה לראובן, כתב רש"י, וז"ל:

שנאמר (דברים, לג' - ו'), 'יחי ראובן ואל ימות, ויהי מתיו מספר',

ופירש מהרי"א -

לפי שראובן היה מוכרח לילך בראש החלוץ למלחמה, ועל הרוב, המתים במלחמה, הם הראשונים,

על כן ברכו, 'יחי ראובן ואל ימות'.

ולי נראה -

שברכו בעניין העוז והגבורה, שיהיה גבור בארץ, ויתן עוז ותעצמות לעם,

כי ההולכים בראש החלוץ, צריכים להיות גבורים,

וכל גבור, נקרא, 'איש חי רב פעלים',

לאפוקי החלוש, חשוב כמת.

לכך נאמר, 'יחי ראובן'.

ומה שנאמר 'ויהי מתיו מספר', נראה לפרש -

כי נצחון האויבים בדרך הטבע, תלוי בשני דברים, או בריבוי עם, או באנשים בעלי כוח וגבורה, ושניהם

כאחד טובים.

ויען כי ראובן גרם ליעקב סילוק השכינה, וקרוב הדבר להיות עונשו מדה כנגד מדה, שבמלחמותיו

תסתלק השכינה ממנו, ויצטרך לעשות מלחמות בדרך הטבע,

על כן, הוצרך לשני ברכות אלו -

שיהיו אנשיו גבורים, ועל זה אמר 'יחי ראובן ואל ימות',

ויהיו גם כן רבים, עד שיצטרכו למספר. כי עם מועט נקראו 'מתי מספר' שמספרם ידוע לרבים. אבל עם רב,

צריכין לסופרם. ועל זה אמר, 'ויהי מתיו מספר', כי לשון 'ויהי מתיו', מורה, שיהיו רבים וצריכים למספר.

וכן יעקב, ברכו, בשני ברכות אלו -

ונתן לו השאָת וְהַעֲזָ,

השאָת, היינו, המספר, וזהו בעצם ברכת 'ויהי מתיו מספר',

וְהַעֲזָ, היינו, הכוח והגבורה, נרמז בברכת 'יחי ראובן ואל ימות'."

"הפחז והבהלה אשר מהרת להראות כעסך, כמים הללו הממהרים למרוצתם,
לכך, 'אל תותר' - אל תרבה ליטול כל היתרות הללו שהיו ראויות ליטול לך,
ומהו הפחז אשר פחזת, 'כי עלית על משכבי אביך אז חללת' -
אותו שעלה על יצועי, שם שכנה שהיה דרכה להיות עולה על יצועי".
ובתרגום התנא הקדוש יונתן בן עוזיאל, כתב וז"ל:
"חָמִי הָיִי לְךָ, בְּכוּרֹתָא, וְרַבּוּת פְּהוּנְתָא, וּמַלְכוּתָא,
וְעַל דִּי חֲטִיית בְּרִי, אֲתִיְהִיבַת בְּכִירוּתָא לְיוֹסֵף, וּמַלְכוּתָא לְיהוֹדָה, וּכְהוּנְתָא לְלוֹי".
והיינו, שמעשיו של ראובן, גרמו לו להפסיד ג' דברים, שהם:
בכורה, כהונה ומלכות.
וכתב ה"כלי יקר", וז"ל:
"תרגומו, 'חזי לך למיסב תלתא חולקין, בכירותא, כהונתא, ומלכותא',
רצה לפרש הפסוק 'ראובן בכורי אתה' -
ראוי אתה לבכורה, לפי שכחי וראשית אוני אתה,
וראוי אתה לכהונה, דהיינו 'יתר שאת', כי העבודה בבכורות,
וראוי אתה למלכות, 'יתר עז'.
אמנם, 'פחז כמים אל תותר' -
כי 'מלך במשפט יעמיד ארץ'³, **וכל שופט צריך להיות מתון בדבר המשפט,
ואתה, פחזת כמים בכל ענייך,
ופחז, היינו המהירות,**
על כן, אין אתה ראוי לקבל יתרון המלוכה.
וכי עלית משכבי אביך' - על כן אינך ראוי לכהונה,

³ משלי, כט' - יד':

"מֶלֶךְ בְּמִשְׁפֵּט יַעֲמִיד אֶרֶץ, וְאִישׁ תְּרוֹמוֹת יִהְרֶסֶנָּה".

כי הכהונה, עניינה להשרות השכינה בבהמ"ק, שנקרא משכבי אביך שבשמים...
ואתה גרמת סילוק השכינה ע"י מעשה בלהה,
על כן, אינך ראוי לכהונה,
ונקט 'מְשַׁכְּבֵי' לשון רבים, כי שלשה מקדשים יהיו לעתיד, חוץ ממשכן.
'אז חללת יצועי עלה' - באותו פעם, חללת גם יצועי, דהיינו, מטה שלי,
כדי שלא אוליד עוד בנים ממנה,
ועשית זה, בעבור חמדת הממון, שיהיה לך חלק גדול בירושה, וכן פירש הרמב"ן.
על כן, אני קונס אותך בממון, לבלתי היות לך משפט הבכורה, ליקח פי שנים,
ותהיה ליוסף, בעל עין יפה, שפרנס את אביו ואת אחיו,
כמו שנאמר (דברי הימים א' ה' - א'), 'ובחללו יצועי אביו, נתנה בכורתו לבני יוסף'
4 ."
ובהרחבת דבריו הקדושים, ראיתי לדבריו הנפלאים⁵ של זקני הגה"ק רבי ישמ"ח
עובדיה זיע"א,
ע"פ דבריו של רבינו המלבי"ם, משם רבינו האר"י ז"ל:
שהיו ראויים מנשה ואפרים לצאת מיעקב אע"ה,
אלא, שעל ידי מעשהו של ראובן, שמנע מיעקב אע"ה פריה ורביה, ניתנה
הבכורה ליוסף שהיה בכור לאמו -
ומחלקו, יצאו מנשה ואפרים -
אך, נתייחסו ליעקב אע"ה, בזה שהם נחשבים לחלק משבטי י-ה.

⁴ שם:

"זבני ראובן בכור ישראל, כי הוא הבכור, ובחללו יצועי אביו, נתנה בכרתו לבני יוסף בן ישראל, ולא להתייחס לבכרה".

⁵ בספר "תורה וחיים" עה"ת.

ג. בטעם סמיכות הפסוק (בראשית, נ' - כו') הכתוב בסוף ספר "בראשית" (ובסוף פרשתן):

"וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים, וַיַּחַנְטוּ אֹתוֹ, וַיִּישָׂם בְּאֶרֶן בְּמִצְרָיִם" -

לפסוק המתחיל את ספר "שמות" (שמות, א' - א'): :

"וַיֹּאֲלֶה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הַבָּאִים מִצְרָיִמָה, אֶת יַעֲקֹב - אִישׁ וּבֵיתוֹ בְּאוֹי",

כתב ⁶ הגה"ק רבי ישראל אביחצירא זיע"א:

דהנה, ידוע בדברי רבותינו ז"ל ⁷, דאיסור חמור הוא, לשים את הנפטר בארון ולקוברו בארון.

שמלבד שגורם פגם באורות עליונים, גורם רעה לעצמו -

ומעורר עליו משטינים ומקטרגים -

ומידת הדין -

ומלאכי חבלה ומשחיתים.

ברם, כאשר האדם שומר הברית, אפשר לשומו ולקוברו בארון.

וכמבואר בזוה"ק (פרשת ויחי, דף רנ"א ע"א):

"יוֹסֵף נָטַר לִיהַ בְּרִית לְתַתָּא ... אֶתְשׁוּי בְּתַרְי אַרְוֵנִי, בְּאֶרֶן לְתַתָּא וּבְאֶרֶן לְעִילָא",

וכן הוא בזוה"ק (פרשת ויקהל, דף ריד' ע"ב):

"בְּגִין דְּנָטַר בְּרִית קַדִּישָׁא, וְאֶתְקַיֵּים בֵּיהּ, לְהַכִּי אֶתְחַזִּי לְאַעֲלָה בְּאֶרְוֹנָא".

והנה, שאר שבטי י-ה, הועלו ממצרים בארון,

⁶ בסה"ק "אהבת ישראל", עמוד 145.

⁷ עיין מה שכתב השו"ע, יו"ד, סי' שס"ב, ס"א, וז"ל:

"הנותן מת בארון, ולא קברו בקרקע, עובר משום מלין את המת.

ואם נתנו בארון, וקברו בקרקע, אינו עובר עליו.

ומכל מקום, יפה לקוברו בקרקע ממש, אפילו בחוץ לארץ".

ובהכרח, שגם הם, היו שומרי הברית כיוסף הצדיק, בשלמות הגמור.

ולפיכך, נסמכו פסוקים אלו,

להורות, שגם כן הם, היו שומרי הברית כראוי, והיו ראויים להיות בארון.

ד. ידועים ומפורסמים דברי רבותינו ז"ל (שבת, נה' ע"ב):

"א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן, כל האומר ראובן חטא - אינו אלא טועה,

שנאמר (בראשית, לה' - כב'), 'ויהיו בני יעקב שנים עשר' -

מלמד, שכולן שקולים כאחת ⁸.

אלא, מה אני מקיים (בראשית, לה' - כב'), 'וישכב את בלהה פילגש אביו,

מלמד, שבלבל מצעו של אביו, ומעלה עליו הכתוב - כאילו שכב עמה".

ולפי זה, הדבר צריך ביאור:

מפני מה נתבע ראובן מיעקב אביו בשעה זו, והלא, סוף סוף לא עשה מאום,

ובפרט, כאשר נתבאר לנו בדבריו הקדושים של סידנא בבא סאלי זיע"א, שהיו

כל יב' שבטי י-ה, וראובן בתוכם, שומרי ברית קודש.

ובהכרח, שיש לומר בזה יסוד גדול,

והוא, ע"פ מילותיו הקדושות של ה"כלי יקר" בדבריו (הני"ל), וז"ל:

"אמנם, 'פחז כמים אל תותר' -

כי 'מלך במשפט יעמיד ארץ' ⁹, וכל שופט צריך להיות מתון בדבר המשפט,

ואתה, פחזת כמים בכל ענייך,

ופחז, היינו המהירות,

⁸ ובמאמר "שקולים כאחת", יש לפרש כדבריו של סידנא בבא סאלי זיע"א (שהובאו לעיל, באות ג):

שכולם היו שומרי אות ברית קודש.

⁹ משלי, כט' - יד':

"מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ, וְאִישׁ תְּרוֹמוֹת יִהְרָסָנָה".

על כן, אין אתה ראוי לקבל יתרון המלוכה".

ומבואר מדבריו הקדושים:

שהעניין שעליו נתבע ראובן, הוא, במה שעשה את מעשיו ב"מהירות",

שכן, אע"פ שכל מעשיו היו למען כבודה של אמו לאה,

מכל מקום, היה ראובן צריך לעשות את דבריו ב"מתינות יתירה",

וכפי שנבאר אי"ה להלן.

ה. אשר על כן, ראשית כל, שומא עלינו, לעמוד ולבאר, מהי הסכנה הטמונה

בעניין ובמידה של "מהירות" זו. וכדלהלן.

ידוע ומפורסם, המעשה המובא בגמרא (ברכות, כ' ע"א):

"רב אדא בר אהבה, חזייה לההיא כותית דהות לבישא כרבלתא בשוקא,

סבר דבת ישראל היא, קם קרעיה מינה,

אגלאי מילתא, דכותית היא -

שיימוה בארבע מאה זוזי.

אמר לה, מה שמך,

אמרה ליה, מתון,

אמר לה, מתון מתון ארבע מאה זוזי שויא ¹⁰."

¹⁰ וביאור המעשה:

רב אדא בר אהבה, ראה אשה כותית (גויה) מהלכת בשוק,

והיתה אותה אשה לבושה בבגד אדום -

{וביאר ה"ערוך": שלבושה היה אדום כעין כרבלת של תרנגולת, ואין דרך בנות ישראל להתכסות בו, כי הוא

פריצות ומביא לדבר עברה}.

ומכיוון שחשב שאשה זו היא אשה יהודיה, קרע את אותו הבגד מגופה.

ולאחר מכן, התברר הדבר, שהיתה אותה האשה כותית,

וממילא, שהיא אינה שייכת כלל בדיני הצניעות הנחשבים כדת יהודית,

וממעשה זה, נמצינו למדים :

שעל ידי שהאדם נוהג ב"מהירות", הוא אינו שוקל את צעדיו קודם עשייתם - כדבעי.

והמעין בגמרא הנ"ל, יראה, שטעם הדבר שהביאה הגמרא למעשה זה, הוא :

"קמאי, מסרי נפשיהו על קדושת השם",

דהיינו :

שהדורות ראשונים, כדוגמת דורו של רב אדא בר אהבה,

היו מוסרים את נפשם על קידוש ה'.

ולאור המבואר, אפשר :

שהמסירות נפש שהיתה במעשה הנ"ל של רב אדא בר אהבה,

היתה, בעצם הנהגתו, שלא בדק קודם למעשיו, האם אותה אשה יהודיה או לאו.

באופן, שבתוך דברים אלו, "כתוב כאן" :

שמסירות נפש, היא היא מידת ה"בהילות".

ואפשר, שזו היתה תביעתו של יעקב אע"ה :

נכון הדבר, שהינך נוהג ב"מסירות נפש",

אלא, שלא תמיד עליך לנהוג בהנהגה זו -

כי הנהגה זו, מקומה, אך ורק בשעה של מסירות נפש.

והנה, אף בהלכות דיינים, מצינו למידה זו,

ובאופן, שנתחייב רב אדא בר אהבה לשלם את מחיר הבגד, שמחירו היה שווה בסך ארבע מאות זוז.

וכשמע רב אדא את מחיר הבגד, שאל את אותה האשה "מה שמך" -

וענתה לו האשה "מתון",

מיד אמר רב אדא בר אהבה, "מתון מתון ארבע מאה זוזי שויא" -

והיינו, שאם הייתי נוהג במדינת ה"מתינות", ולא הייתי ממחר לקרוע מעליה את בגדה, לא הייתי מגיע לידי חוב גדול שכזה.

וכמבואר במסכת אבות (פ"א מ"א):

"הוּוּ מְתוּנִים בְּדִין",

ודרשו בזה רבותינו ז"ל (סנהדרין, ז' ע"ב):

"דרש בר קפרא, מנא הא מילתא דאמרו רבנן 'הוּוּ מְתוּנִין בְּדִין',

דכתיב (שמות, כ' - כו'), 'לא תעלה במעלות' ¹¹ -

וסמיך ליה (שם, כא' - א'), 'ואלה המשפטים' ¹²."

וביאור העניין, מבואר במדרש (תנחומא, פרשת משפטים, סימן ו):

**"פְּשֵׁם שְׁהִזְהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַכְּהֻנִּים, שֶׁלֹּא יִפְסְעוּ פְּסִיעוֹת גְּסוֹת
בְּמִקְדָּשׁ,**

כִּךְ הִזְהִיר אֶת הַדִּינִים, שֶׁלֹּא יִפְסְעוּ פְּסִיעוֹת גְּסוֹת בְּדִין".

וקיום דין זה, נעשה, על ידי שרואה הדיין את עצמו כאילו חרב מונחת לו בין

ירכותיו - וגיהנום פתוחה לו מתחתיו ¹³,

כי על ידי שרואה הדיין את "החרב" המונחת לו בין ירכותיו, ואת "הגיהנום"

הפתוחה מתחתיו -

מיד הוא נעשה "מתון", ומנהיג הוא את דינו בצורה "מתונה" ומדוקדקת.

ו. כאשר שָׁעָה הקב"ה להבל ולמנחתו, ואילו לקין ולמנחתו לא שָׁעָה, מיד ¹⁴ :

"וַיְהִי בְהִיּוֹתָם בְּשָׂדֵה, וַיִּקַּם קַיִן אֶל הֶבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ",

ובתרגום ירושלמי, וכן בתרגום התנא הקדוש יונתן בן עוזיאל, תירגמו, וז"ל:

"עָנִי קַיִן וְאָמַר לְהֶבֶל אָחִיו -

¹¹ "ולא תעלה במעלת על מזבחי, אשר לא תגלה ערותך עליו".

¹² "ואלה המשפטים, אשר תשים לפניהם".

¹³ כמבואר במסכת סנהדרין (ז' ע"א).

¹⁴ בראשית, ד' - ח'.

לית דין, ולית דיין,

ולית עלם אוחרו,

ולא למתו אגר טב לצדיקיא,

ולא לאתפרע מן רשיעיא,

ולא ברחמין איתברי עלמא,

ולא ברחמין הוא מדבר,

מו בגלל מה איתקבל קורבנד מינד ברעו, ומני לא איתקבל ברעוא ¹⁵ .

ובעצם הדבר, יש לומר :

**שכפירתו של קין בעיקר, היתה, על ידי שהיתה מושרשת וטבועה בו מידת
"הבהילות",**

והוא לא שקל וחשב בדעתו, מפני מה לא קיבל הקב"ה את מנחתו.

וממילא, נמצינו למדים מזה :

שמלבד שעל ידי מידה מגונה זו, מפסיד האדם את כל מעלותיו ומדרגותיו,

הוא מגיע גם כן, לידי כפירה בעיקר, ח"ו.

---

¹⁵ והיינו:

שבשעה שראה קין שהקב"ה לא שעה למנחתו,

כפר בעיקר, ואמר -

אין דין ואין דיין,

אין עולם הבא,

אין מתן שכר לצדיקים, ואין נפרע הקב"ה מן הרשעים,

לא ברחמים נברא העולם, ולא ברחמים הוא נוהג.

חלילה וחס...

וכל כך למה -

"מפני שקיבל הקב"ה את קורבנו, ואילו את שלי לא".

עוד מצינו כעין זה, גבי "המקללי",

וכמאמר הכתוב (ויקרא, כד', י' - יא'):

"וַיֵּצֵא בֶן אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית, וְהוּא בֶן אִישׁ מִצְרִי, בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה בֶן
הַיִּשְׂרָאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי. וַיִּקַּב בֶּן הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת הַשֵּׁם וַיִּקְלַל, וַיָּבִיאוּ
אֹתוֹ אֶל מֹשֶׁה, וְשֵׁם אָמוֹ שְׁלֹמִית בַּת דְּבָרִי לְמִטָּה דָן",

והטעם שעשה זאת, כתב רש"י, וז"ל:

"דתניא, 'ויצא בן אשה ישראלית' - מהיכן יצא, מבית דינו של משה,

שבא ליטע אהלו בתוך מחנה בני דן,

ואמרו לו, מה טיבך ליטע אהלך בתוך מחנה דן,

אמר להם, מבני דן אני,

אמרו לו, והכתוב אומר (במדבר, ב' - ב'), 'איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו
בני ישראל' -

נכנס לבית דינו של משה, ויצא מחוייב".

והוא הדין בזה:

שהסיבה שיצא אותו איש ישראל, וקילל את שמו של הקב"ה,

הוא מחמת שהיה "בהול" מפסקו של משה רע"ה כנגדו,

ומשום כך עשה את מעשהו.

ובאופן:

שאם היה "מתון" במחשבתו ובמעשיו, לא היה נוהג כך.

וכן היה גם כן בחטא העגל,

כמבואר בפסוק (שמות, לב' - ח')::

"סרו מהר מן הדרך אשר צויתם, עשו להם מסכה",

וביאר בזה ¹⁶ מו"ר מרנא ר' חיים ליב הלוי שמואלבניץ זיע"א :

ע"פ דברי הגמרא ¹⁷ , על הפסוק ¹⁸ , "וַיִּרְא הָעָם כִּי בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן הָהָר, וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֶהְרֹן, וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו, קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ" -
"מאי דכתיב 'וירא העם כי בשש משה' - אל תקרי בושש, אלא באו שש,
בשעה שעלה משה למרום, אמר להן לישראל - לסוף ארבעים יום, בתחלת שש, אני
בא,
לסוף ארבעים יום, בא שטן ועירבב את העולם, אמר להן - משה רבכם היכן הוא,
אמרו לו, עלה למרום,
אמר להן, באו שש, ולא השגיחו עליו,
מת, ולא השגיחו עליו,
הראה להן דמות מטתו -
והיינו דקאמרי ליה לאהרן, 'כי זה משה האישי',
ומבואר :

שעל ידי ש"נתבהלו" - כאשר ראו את מיטתו של משה רע"ה מרחפת, ובטוחים
היו שכבר אינו,
ביקשו מאהרון הכהן, שיעשה להם אלוהים אשר ילך לפניו.
ומהמבואר עד עתה, עלינו ללמוד :

שהשטן, יושב ומצפה, מתי נגיע לידי "בהילות וחיפזון",
משום שזוהי נקודת התורפה, שבה הוא מצליח לתת לנו לעבוד ללא שיקול דעת,
ובכד הוא מצליח להביאנו לידי דברים החמורים,

¹⁶ בספרו הקדוש "שיחות מוסר", עמ' רלד'.

¹⁷ במסכת שבת (פט' ע"א).

¹⁸ שמות, לב' - א'.

וכמאמרם ז"ל (מסכת שבת, קה' ע"ב) :

"המקרע בגדיו בחמתו, והמשבר כליו בחמתו, והמפזר מעותיו בחמתו -

יהא בעיניך כעובד עבודה זרה,

שכך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך -

עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד".

ז. בספר מלכים (ב', ו', טו' - יח') מצינו :

"וַיִּשְׁכַּם מִשְׁרַת אִישׁ הָאֱלֹהִים לְקוֹם, וַיֵּצֵא, וַהֲנִיחַ חֵיל סוּבָב אֶת הָעִיר, וְסוּס וְרֶכֶב, וַיֹּאמֶר נַעְרוּ אֵלָיו - אָהָה אֲדַנִּי אֵיכָה נַעֲשֶׂה. וַיֹּאמֶר, אֵל תִּירָא, כִּי רַבִּים אֲשֶׁר אֲתָנוּ מֵאֲשֶׁר אוֹתָם. וַיִּתְפַּלֵּל אֱלִישָׁע וַיֹּאמֶר, יְהוָה, פָּקַח נָא אֶת עֵינָיו וַיִּרְאֶה, וַיִּפְקַח יְהוָה אֶת עֵינֵי הַנַּעַר, וַיִּרְאֵהוּ וַהֲנִיחַ הָהָר מְלֵא סוּסִים וְרֶכֶב אֲשֶׁר סָבִיבַת אֱלִישָׁע. וַיִּרְדּוּ אֵלָיו, וַיִּתְפַּלֵּל אֱלִישָׁע אֵל יְהוָה וַיֹּאמֶר, הֲדָ נָא אֶת הַגּוֹי הַזֶּה בְּסַנְגָּרִים, וַיִּכַּסּ בְּסַנְגָּרִים כַּדָּבָר אֱלִישָׁע".

ונתקשו רבותינו המפרשים :

הלא, עשה הקב"ה נס להצלת ישראל, בכך שֶׁהִכָּה את חיל ארם בְּסַנְגָּרִים,

ואם כן, לשם מה הוצרך אלישע להתפלל, שיראה הנער נס של "כִּי רַבִּים אֲשֶׁר אֲתָנוּ מֵאֲשֶׁר אוֹתָם".

ותירץ הרד"ק, וז"ל :

"הראה לו הא-ל כן, לחזק לבו שלא יפחד".

ועדיין הדבר צריך ביאור :

וכי מה אכפת לאלישע שיפחד הנער -

והלא, יכול היה לומר לו שיעשה עמם הקב"ה נס.

ובעל כרחך ש"כתוב כאן" :

שכל זמן שהנער היה במצב של פחד וחלחלה,

הפחד שלו, יכול היה להביא גם את אלישע לידי פחד,

וכבר נצטוונו בזה בתורתנו הקדושה (דברים, כ' - ח'): :

"מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרָךְ הַלֶּבֶב, יִלְךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ, וְלֹא יִמַּס אֶת לִבָּב אַחִיו כְּלָבְבוֹ,"

כי כאשר נמצא האדם בשעת מורא ופחד -

הוא עלול להגיע אף לידי מצב של "בהילות" ו"פחז כמים",

שכן, בשעה זו, הוא אינו מפעיל כלל וכלל את שיקול דעתו, ומתוך כך הוא נותן כוח לאויבו לנצחו.

ח. והנה, כאשר שלח יעקב אע"ה מלאכים לעשיו אחיו,

מצינו בפסוקים (בראשית, לבי, ז' - ח'): :

"וַיֵּשְׁבוּ הַמְּלָאכִים, אֶל יַעֲקֹב לֵאמֹר, בָּאנוּ אֶל אַחִיךָ אֶל עֵשָׂו, וְגַם הַלֶּךְ לִקְרַאתְךָ וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ. וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ, וַיַּחֲזֵק אֶת הָעַם אֲשֶׁר אִתּוֹ, וְאֶת הַצֹּאן וְאֶת הַבְּקָר, וְהִגְמִילִים לְשָׁנֵי מַחֲנוֹת,"

ובמדרש¹⁹ מבואר שדרשו רבותינו ז"ל על יעקב אע"ה, את הפסוק²⁰, "מִמְחִזֵּק בְּאֲזְנֵי כָּלֵב, עֹבֵר מִתְעַבֵּר עַל רֵיב לֹא לוֹ,"

והיינו :

שלא היה ליעקב אע"ה, לפחד ולירא כלל וכלל מעשיו,

ובזה ששלח אליו מלאכים, קיים בעצמו "מִמְחִזֵּק בְּאֲזְנֵי כָּלֵב".

ואע"פ, שבעוד ששלוחיו - מלאכיו של יעקב אע"ה בדרך, פוגשים הם את עשיו, ועמו קסי אלפי איש²¹ ההולכים לקראת יעקב אע"ה,

מכל מקום, נתבע בזה,

שכן, על פי מידתו הגדולה, לא היה לו לפחד מהם ולהקדימם.

¹⁹ בראשית רבה, פרשה עה', ג'.

²⁰ משלי, כו' - ז'.

²¹ "אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ", שכל אחד מהם ממונה על ארבע מאות איש,

כך היא דעת ריש לקיש. בראשית רבה, פרשה עה', ז'.

וטעם הדבר, הוא:

שכאשר נמצא האדם במצב של פחד, באותה השעה הוא מגביר כוח אצל האויב, וכעין מה שכתבנו באות הקודמת, ובסייעתא דשמיא, נביא לכך עוד כמה ראיות, וכדלהלן:

א. בפרשת שופטים (דברים, כ', א' - ט') נאמר:

"כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ, וְרָאִיתָ סוּס וְרֶכֶב עִם רַב מִמֶּךָ, לֹא תִירָא מֵהֶם, כִּי הִנֵּה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ, הַמַּעֲלֶךְ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם. וְהָיָה כִּקְרַבְכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה, וְנִגַּשׁ הַכַּהֵן וְדַבֵּר אֶל הָעָם... וְדַבְּרוּ הַשְּׁטָרִים אֶל הָעָם, לֵאמֹר, מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בַּיִת חָדָשׁ וְלֹא חָנְכוּ, יֵלֶךְ וְיָשֵׁב לְבֵיתוֹ... וּמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרִם וְלֹא חָלְלוּ, יֵלֶךְ וְיָשֵׁב לְבֵיתוֹ... וּמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקַחָהּ, יֵלֶךְ וְיָשֵׁב לְבֵיתוֹ... וְיָסְפוּ הַשְּׁטָרִים לְדַבֵּר אֶל הָעָם, וְאָמְרוּ, מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַף הַלֵּבָב, יֵלֶךְ וְיָשֵׁב לְבֵיתוֹ, וְלֹא יִמַּס אֶת לִבָּב אֲחִיו כְּלָבְבוֹ. וְהָיָה כְּכֹלֵת הַשְּׁטָרִים לְדַבֵּר אֶל הָעָם, וּפָקְדוּ שָׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם."

ומבואר בגמרא (סוטה, מד' ע"ב):

שטעם הדבר שפוקדים שרי צבאות בראש העם, רק לאחר שיוצאים כל אותם אנשים שעלולים להשרות בעם פחד - הוא, "מפני שתחילת נפילה, ניסה".

והוא מעין אותו היסוד המתבאר לאורך מאמר זה:

שכאשר נמצא האדם בשעת מורא ופחד -

הוא עלול להגיע אף לידי מצב של "בהילות" ו"פחז כמים",

שכן, בשעה זו, הוא אינו מפעיל כלל וכלל את שיקול דעתו, ומתוך כך הוא נותן כוח לאויבו לנצחו.

ב. בשעה שבא גלית הפלישתית להילחם בישראל, מבואר בנביא (שמואל א', יז', ד' - יא'),

"וַיֵּצֵא אִישׁ הַבְּנִימִים מִמַּחֲנוֹת פְּלִשְׁתִּים, גְּלִית שְׁמוֹ, מִגַּת, גָּבְהוּ שֵׁשׁ אַמּוֹת וְזָרַת. וְכוּבֵעַ נַחֲשֵׁת עַל רֹאשׁוֹ, וְשָׂרְיוֹן קִשְׁקָשִׁים הוּא לְבוּשׁוֹ, וּמִשְׁקַל הַשָּׂרְיוֹן חֲמִשָּׁת אֲלָפִים

שְׁקֵלִים נְחֹשֶׁת. וּמִצַּחַת נְחֹשֶׁת עַל רִגְלָיו, וְכִידוֹן נְחֹשֶׁת בֵּין כַּתְּפָיו. וְעַץ חֲנִיתוֹ כַּמְנוֹר אֲרָגִים, וְלַהֲבַת חֲנִיתוֹ שֵׁשׁ מֵאוֹת שְׁקֵלִים בְּרֹזֶל, וְנִשְׂאָה הַצָּנָה הַלֶּךְ לְפָנָיו. וַיַּעֲמֵד וַיִּקְרָא אֶל מַעֲרַכַת יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמֶר לָהֶם, לָמָּה תִצְאוּ לַעֲרֹךְ מִלְחָמָה, הֲלוֹא אֲנֹכִי הַפְּלִשְׁתִּי וְאַתֶּם עֲבָדִים לְשָׂאוֹל, בָּרוּ לָכֶם אִישׁ, וַיֵּרֵד אֵלַי. אִם יוּכַל לְהִלָּחֵם אֵתִי וְהַכְּנִי, וְהִינֹנִי לָכֶם לַעֲבָדִים, וְאִם אֲנִי אוֹכַל לוֹ וְהַכִּיתִיו, וְהִינֹתֶם לָנוּ לַעֲבָדִים וְעַבְדְּתֶם אֹתָנוּ. וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי, אֲנִי חֲרַפְתִּי אֶת מַעֲרַכּוֹת יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה, תִּנְנוּ לִי אִישׁ וְנִלְחַמָּה יַחַד ... וַיִּשְׁמַע שָׂאוֹל וְכָל יִשְׂרָאֵל אֶת דְּבָרֵי הַפְּלִשְׁתִּי הָאֵלֶּה, וַיִּחַתּוּ, וַיָּרְאוּ מְאֹד.”

ומבואר בנביא, ששום אדם לא העיז לבוא להילחם כנגד גלית, משך מי יום, וכנאמר ²² :

”וַיִּגַּשׁ הַפְּלִשְׁתִּי הַשָּׂפָס וְהָעֶרֶב, וַיִּתְיַצַּב אַרְבָּעִים יוֹם.”

עד שבא דוד הע"ה ²³ -

”וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל הָאֲנָשִׁים הַעֹמְדִים עִמּוֹ, לֵאמֹר, מַה יַּעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר יָכָה אֶת הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה, וְהִסִּיר חֶרֶף מֵעַל יִשְׂרָאֵל, כִּי מִי הַפְּלִשְׁתִּי הָעָרַל הַזֶּה, כִּי חֲרַף מַעֲרַכּוֹת אֱלֹהִים חַיִּים,”

” ²⁴ וַיֹּאמֶר שָׂאוֹל אֶל דָּוִד, לֹא תוּכַל לָלֶכֶת אֶל הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה לְהִלָּחֵם עִמּוֹ, כִּי נַעַר אַתָּה, וְהוּא אִישׁ מִלְחָמָה מִנְּעָרָיו. וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל שָׂאוֹל, רַעְיָה הִנֵּה עֹבְדֵךְ לְאֲבִיו בְּצֹאֵן, וּבֵא הָאָרִי וְאֶת הַדּוֹב, וְנִשְׂאָה שָׂה מִהַעֲדָר. וַיִּצְאֵתִי אַחֲרָיו וְהַפְּתִיו, וְהַצִּלְתִּי מִפָּי וַיִּקָּם עָלַי, וְהִחַזְקֵתִי בְּזַקְנוֹ, וְהַפְּתִיו וְהַמִּיתִיו. גַּם אֶת הָאָרִי גַם הַדּוֹב הִכָּה עֹבְדֵךְ, וְהִנֵּה הַפְּלִשְׁתִּי הָעָרַל הַזֶּה כְּאֶחָד מֵהֶם, כִּי חֲרַף מַעֲרַכַת אֱלֹהִים חַיִּים. וַיֹּאמֶר דָּוִד, יְהוָה אֲשֶׁר הִצִּילֵנִי מִיַּד הָאָרִי וּמִיַּד הַדּוֹב, הוּא יִצִּילֵנִי מִיַּד הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה וְכו'.”

²² שם, פסוק טז.

²³ שם, פסוק כו.

²⁴ שם, פסוקים לג' - לז'.

ובשעה שראה שאול הע"ה, שדוד אינו מפחד כלל מגלית הפלישתי 25 -

"וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל דָּוִד, לֵדָךְ, וַיְהִי הָיָה עִמָּךְ."

וטעם הדבר, הוא, כהמתבאר בדברינו:

שידע שאול הע"ה, שאלמלא שהיה דוד הע"ה בטוח במעשיו, והיה בו מעט פחד, מיד היה נופל בידיו של גלית.

והוא מעין אותו היסוד המתבאר לאורך מאמר זה:

שכאשר נמצא האדם בשעת מורא ופחד -

הוא עלול להגיע אף לידי מצב של "בהילות" ו"פחז כמים",

שכן, בשעה זו, הוא אינו מפעיל כלל וכלל את שיקול דעתו, ומתוך כך הוא נותן כוח לאויבו לנצחו.

ג. ובאמת, שדבר זה, מבואר בפירוש בתורתינו הקדושה,

דהנה, מבואר בפרשת "בחוקתי" (ויקרא, פרק כו), שבזמן שיעשו עם ישראל את רצונו של הקב"ה, אזי:

"וְרָדְפוּ מִמֶּנּוּ חֲמֹשֶׁה מֵאָה, וַיִּמָּאֶה מִמֶּנּוּ רֶבֶבָה יְרָדְפוּ, וְנִפְּלוּ אִיְבֵיכֶם לְפָנֵיכֶם לְחָרְבַּי,"

ובטעם הדבר, אפשר:

שכיוון שבאותה העת עושים ישראל את רצונו של הקב"ה,

ממילא, הם הולכים למלחמה בביטחון מלא ומוחלט,

ואזי, אינם במצב של בהילות ו"פחז כמים" -

אלא, ב"מתיונות",

ובכך, הם נוצחים, בבחינת, "וְרָדְפוּ מִמֶּנּוּ חֲמֹשֶׁה מֵאָה, וַיִּמָּאֶה מִמֶּנּוּ רֶבֶבָה יְרָדְפוּ".

ט. בספר יחזקאל (יח' - ו'), נאמר:

²⁵ שם, המשך פסוק לז'.

"אֶל הַהָרִים לֹא אָכַל, וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אֶל גְּלוּלֵי בַּיִת יִשְׂרָאֵל, וְאֵת אִשֶּׁת רַעְהוּ לֹא טָמָא, וְאֶל אִשָּׁה נְדָה לֹא יִקְרַב",

וביארה הגמרא (סנהדרין, פא' ע"א):

"דרש רב אחא ברבי חנינא, מאי דכתיב ... 'ואת אשת רעהו לא טמא' -

שלא ירד לאומנות חברו",

והדבר צריך ביאור:

היאך יוצא הפסוק עד כדי כך מידי פשוטו -

ש"וְאֵת אִשֶּׁת רַעְהוּ לֹא טָמָא", הוא, "שלא ירד לאומנות חברו".

וביאר בזה ²⁶ מו"ר מרנא ר' חיים ליב הלוי שמואלבניץ זיע"א:

שפסוק זה, מדבר על האדם המתחסד במעשיו עם הקב"ה ²⁷,

ואם כן, בא יחזקאל הנביא להורות לנו -

שהרוצה להתרחק מחשש ואבק של איסור ירידה לממון חברו, צריך לְחַשֵּׁב בדעתו, כאילו ממון חברו הוא "אשת חברו",

ואילולא שיחשוב כך, ולא יזהר בממון חברו, עלול הוא להגיע חלילה וחס, עד לידי מצב "שיטמא אשת חברו".

ולאור המבואר, יכולים אנו ליישב קושיא נפלאה ועצומה בעניין זה,

כי לכאורה יש לעיין בדברים המבוארים בגמרא ²⁸, "כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה":

שכן, סוף סוף בפסוק נאמר ²⁹, "וַיִּשְׁכַּב אֶת בְּלֶהָה פִּילְגֶשׁ אֲבִיו",

ועל אף ביאור רבותינו ³⁰ - "שבבלב יצועי אביו" -

²⁶ בספרו הקדוש "שיחות מוסר", עמ' רכט'.

²⁷ יעויין פירוש רש"י שם.

²⁸ שבת, נה' ע"ב.

²⁹ בראשית, לה' - כב'.

עדיין צריך ביאור "התואר" שתיארנו התורה "וישפב".

ונראה לבאר בזה, כעין היסוד המתבאר לעיל:

שבלשון "וישפב", באה התורה הקדושה להורות לנו -

שהאדם שאינו יודע להתגבר על מידת ה"בהילות", עלול להביא את עצמו עד
לידי "וישפב", חלילה וחס,

ומשום כך, כינתה התורה הקדושה את ראובן, על שם סוף המעשה, שיכול היה
להביא את עצמו.

ו. ולאחר שלמדנו מכל הנ"ל, שלא חטא ראובן כלל ועיקר,

וכל התביעה עליו, היתה, על כך שלא נהג במידה זו של ה"מתינות",

ונהג ב"בהילות" יתירה, ותבע את עלבונה של אמו -

ללא שחישב בדעתו מפני מה אביו נתן את מיטתו אצל בלהה, בדווקא, ולא אצל
לאה אמו,

עלינו ללמוד הדק היטב, מהי הסכנה הטמונה באותה "הנהגה".

שכן, הגם שבמעשיו נתכווין לתבוע את עלבון אמו, שלא תהא שפחת אחותה צרה
לה,

מכל מקום, כאשר עשה זאת ב"בהילות", לא נעשה הדבר בנקיות ובצלילות
הדעת,

ולפיכך, "נתערב" בדבר נגיעות בעניין הירושה.

והגם שעיקר כוונתו היה לשם שמים,

כוח טבע הקב"ה בעולמו, שכאשר דבר נעשה ב"בהילות" -

בפתע פתאום, מתערבים בו דברים חדשים.

ומשום כך, איבד ראובן ג' דברים:

³⁰ רש"י שם.

א. את "בכורתו", שהעבירה ליוסף, בזה, שנחשבים בניו של יוסף הצדיק לחלק משבטי י-ה,

וזאת, מחמת שאינו יכול להיות בגדולת הבכור, שלמדים שאר אחיו ממעשיו.

ב. את "מלכותו", שהעבירה ליהודה,

שכן, מלך אינו יכול לנהוג בתכסיסי המלחמה ובהנהגת העם, ללא מידת "המתנינות".

ג. את "כהונתו", שהעבירה ללוי,

שכן, כהן אינו יכול לעשות דין לעצמו, משום שכל שליחותו היא לעשות את רצון הקב"ה,

וכמבואר בגמרא (יומא, יט' ע"א):

"הני כהני, שלוחי דרחמנא נינהו".

באופן, שבתוכחתו של יעקב אע"ה לראובן בנו, מונחת תוכחה גדולה אך ורק **בעבורינו**:

ומה ראובן, שהיה קדוש וטהור מרחם, ושומר הברית, ולא חָטָא כלל ועיקר -

בכל זאת, בא אליו אביו, בתביעה ותוכחה גדולה, שמחמת "בהילותו", "נתערב" במעשיו עניין חמדת הממון -

ושמעצם אותה "התערבות", אמרה עליו התורה הקדושה - "וַיִּשְׁפָּב", כיוון שחלילה וחס יכול היה להגיע לידי כך, אילולא היותו שומר הברית גדול עד למאוד,

אנו, קטנים שבקטנים, אשר אין אנו מבינים את אפס קצהו של קדושתו של ראובן -

אם ננהג ב"בהילות" זו, יכולים אנו ליפול לבאר שחת, חלילה וחס.

יזכינו ה' יתברך, להיות "מתונים" בכל מעשינו, ובכך נשמור ונגדור את כל מעלותינו, ואזי, נזכה להתקדש ולהטהר בזה ובבא. אמן.

הלימוד, מוקדש לרפואתם השלימה, של:

יוסף דהאן בן רחל

רפאל פנחס בן מרים רמו

משה בן אסתר

חיים נתן צבי בן שרה

מאיר בן נעמי

דב לוסטרניק בן אביבה

אפי בן קונפיטה

~~~

שושנה סולטנה בת מרים

איילה בת נעמי

אמירה בת נעמי

שרה בת סוליקא

דינה בת סוליקא

אסתר בת תמר

לזכרון עולם בהיכל ה'

הראשל"צ הרב אליהו בקשי דורון בן טובה זצ"ל •

יצחק (ישראל) אוחנה בן מרים ז"ל •

יעיש זוביב בן מזל ז"ל •

ישראל אביטן בן סוזן ז"ל •

רפאל סיבוני בן גרסיה ז"ל •

משה חיון בן קוקה ז"ל •

~~~

ליליאן דיאמנטה בת עישה ע"ה •

רחל עמוס בת אסתרלייה ע"ה •

רבקה הרוש בת גרסיה ע"ה •

הצדקת ברוריה מויאל בת חוה ע"ה •

אליס חוה עישה לוי בת גרסיה ע"ה •

מזל טוב סיגלר בת זוהרה ע"ה •

עזיזה שטרית בת אסתר ע"ה •

חנה בת ליליאן ע"ה •

קונפיטה בת דינה ע"ה •

חנה אילוז בת פרחח ע"ה •

